

ביאורים

הר"ן חותם את סוגית אי הזכרת עולם הבא בתורה, ומסיים את דרוש א', העוסק בבריאת העולם, בשלוש קביעות בעלות אופי מוסרי על העולם הזה. העולם הזה הוא זמני, משתנה ומחודש.

העולם הזה הוא זמני. העולם הבא הוא הנצחי, ולמרות זאת אינו מוזכר במפורש בתורה. אך מי שקורא את התורה במבט מעמיק לא יכול לחשוב שהעולם הבא אינו קיים. העולם הבא תמיד נמצא ברקע. הוא כל כך ודאי שאין צורך להזכיר אותו. דבר זה נראה מתוך סיפור חטאו של האדם הראשון, כמו שראינו. הוא קיים אף בעקידתו של יצחק. לא יתכן שאברהם יעקוד ויהרוג בידי, את בנו אהובו, עתידו ותקוות חייו, שחיכה לו שנים כה רבות, רק בגלל שחושש מעונש בעולם הזה. בלי לדעת בברור שיש עולם הבא, שהוא עיקר השכר. שהרי אין בעולם הזה עונש גדול יותר לאב ישיש מאשר לשחוט בידי את בנו ולאבד את כל חלומותיו.

גם תמצית ספר 'קהלת' שחיבר החכם מכל אדם היא הידיעה שהשקעה בעולם הזה אינה כדאית מכיוון שהעולם הזה הוא הבל, דהיינו זמני וחולף. העיקר הוא לירא מאלוהים ולשמור מצוותיו מכיוון שהשקעה צריכה להיות לקראת עולם הבא, העולם הנצחי.

נוסף לכך, העולם הזה הוא גם עולם שאינו קבוע, אלא משתנה. ריבוננו של עולם יכול לשנותו לאור מעשי בני האדם. עם ישראל יכול במעשיו הטובים לזכות לגשמי ברכה, למרות שבמבט חיצוני לא נראים כל סימנים טבעיים לכך שירד גשם. לכן יציאת מצרים היא יסוד אמונתנו. בעשרת המכות וביציאת מצרים הקב"ה שידד את מערכות הטבע כפי רצונו. האוויר, המים והעפר השתנו כדי למלא את רצון ה'. דבר זה מלמד על כוחם של קיום התורה והמצוות, ועשיית רצון ה'. זו הסיבה לכך שכל החגים והמאורעות בלוח השנה היהודי הם זכר ליציאת מצרים, למרות שיום הכיפורים למשל, נראה שאינו קשור לכך. יציאת מצרים לימדה על כך שהטבע החומרי כפוף לרצון ה' ולא להפך. לכן איננו צריכים להיכנע לטבע החומרי אלא להתגבר ולחזור בתשובה.

העולם הזה הוא נברא ומחודש על ידי הקב"ה. הוא נברא ברצון חופשי וממילא יש מטרה ותכלית לבריאת האדם ומשמעות למעשיו. לכן התורה נפתחת בבריאת העולם ומסתיימת באותות ובמופתים, אשר מעייים על חידוש רצון מאת הבורא, שגעשו על ידי משה רבנו לעיני כל ישראל.

הרחבות

למה עולם הבא לא נכתב בנוסף לגמול הגשמי

לא הצרכה התורה להמשיך יעודיה על עניני העולם הבא. אף על פי שעולם הבא הוא יסוד שעליו נבנתה התורה, התורה הסתפקה בסיפורים הרומזים עליו ולא כתבה על מציאותו בפירוש (וכן כתב רש"י שתחיית המתים 'רמיזא באורייתא' [סנהדרין צ.]). המהר"ל מסביר שעולם הבא לא מפורש בתורה כי הוא גבוה ונשגב מדי בכדי להיכתב: "והדברים האלו (תחיית המתים ועולם הבא) הם נבדלים מן האדם הגשמי ואינם עמו במציאות, וכמו שנבדלים בעצמם ואינם עמו - כך ידיעתם רחוק מאוד מן האדם ונבדלת ממנו, ולא יכנסו בגדר השגת הנביא דבר שהוא נבדל מן האדם" [גבורות ה' הקדמה ראשונה]. בהמשך הוא מסביר שרק בתורה שבעל פה יכלו לעסוק בזה כיון ש"הפרש יש בין החכמה ובין הנבואה, כי החכם ישיג מצד שכלו, ומכיוון שהוא ישיג מצד שכלו - יוכל להשיג הדברים הנעלמים והנסתרים ביותר. אבל הנביא יקרא חוזה או רואה" (ולאחר מכן הוא כותב "אמנם בתורה כתיב לרמוז על עולם הבא..."). ביאור הדברים: ענייני העולם הבא שייכים אל תורת הרמוז והסוד, מכיוון שהם עמוקים ורחוקים מעולם המושגים שלנו, ולכן לא נכתבו בפירוש, אלא רק נרמזו, ככל ענייני תורת הסוד שרק נרמזו בתורה (ועיין עוד כוזרי [א-קו-קט], רמב"ם [אגרת תחיית המתים], רמב"ן [שמות ו, ב, ויקרא כו, יא], הרב קוק [אורות קיא-קיב]).

שאלות לדין

לפי הר"ן, אם אברהם לא היה מאמין שיש גמול בעולם הבא לא היה עוקד את בנו. האם זה לא מקטין את מסירות הנפש של אברהם?

אם העולם הזה הוא הבל לעומת העולם הבא, מדוע התורה שמה דגש כל כך גדול על הדברים המפורסמים? האם הם לא כלולים בהבלי העולם הזה?

יעודי העולם הבא בתורה

ולזה לא הצרכה התורה להמשיך יעודיה על עניני העולם הבא, אבל המשיכה ספוקיה על ענינים שהם מאמיתים זה בלי ספק, פאשר הוא זה הספור פלו של אדם הראשון, וענין העקדה, כי לו היה מספק אברהם אבינו עליו השלום בענין העולם הבא ושיחשב שהגמול והענש יהיה בעולם הזה לבד, איך יעקד בידו בנו יחידו הנולד לזקוניו מיראתו פן ישיגנו ענש בעולם הזה. אבל תורה שהיה יודע בברור שהעולם הזה ומעשהו תהו והבל ושהכל כאין וכאפס נגד הגמול המעתד, כמו שפיתח קהלת ספרו ואמר (קהלת א ב): "הבל הבליים אמר קהלת" וגו', וחתם באמרו (שם יב א): "סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא" וגו', כן התורה המשיכה עניניה פלם על זה הצד, להודיע שאין לעולם מצד עצמו קיום והעמדה, אבל ענינו נוהג כפי עבודתנו ומרינו, וכי ה' יתברך בראו מאין והוציאו אל היש, וכן כי ישנה ענינו תמיד ויעתיק אותם מאשר ירצה לפניו מענינו. ולכן אנו מזכירים תמיד בתפלותינו ומועדינו "זכר ליציאת מצרים", גם במועדות שאינם נמשכים עם יציאת מצרים פלל כמו ראש השנה ויום הכפורים, מפני שהענין ההוא הורה שה' יתברך חפץ בנו ומנהיגנו ומורנו הדרך אשר נעלה בה אל העולם העליון.

ומפני זה, פאשר התחיל נותן התורה יתברך בענין חידוש העולם מפני שהוא שרש התורה ויסודה פאשר הנחנו, כן חתם תורתו באותות ומופתים אשר נראו על ידי הנביא הנאמן בארץ מצרים, ועם היות שאמר (דברים לד): "ולא קם נביא עוד בישראל כמושה אשר ידעו ה' פנים אל פנים" מפני שהענין ההוא [לא] היה מפרסם נגלה לכל, אמר עוד (שם יא-ב): "לכל האתות והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים לפרעה וגו' ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל".

התחלת התורה בחידוש וסיומה במופתים

ולזה - ולכן. אבל - אלא. תורה - למדים מכאן. המעמד - המיועד. ומרינו - אי עשית רצון ה'. ישנה עניניו - משנה סדרי הטבע. ויעתיק - יבטל, ישנה. חתם תורתו - בפסוק האחרון בתורה. ועם היות - ולמרות.

